

Nr 571

Av herr **Holmqvist m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)*.

I proposition nr 162 föreslår Kungl. Maj:t vissa ändringar i butikstängningslagen, bl. a. inskränkning i rätten till kommunala avvikelser, så att sådana beslut icke får hindra öppethållning till kl. 21 en kväll i veckan.

Förslaget emanerar från varudistributionsutredningen, som i sitt betänkande "Pris och prestation i handeln" påyrkat en sådan ändring. Som framgår av propositionen var emellertid utredningen icke enig i denna sak. Två av ledamöterna — representanterna för de handelsanställda och detaljhandeln — reserverade sig mot förslaget med hänvisning till att butikstängningslagen varit föremål för revision 1948 och att ingenting sedan dess inträffat, som kan göra det troligt, att det nu skulle föreligga behov av öppethållning till en så sen tidpunkt som kl. 21.

Vi vill inledningsvis erinra om att 1947 års butikstängningssakkunniga på ett mer inträngande sätt än varudistributionsutredningen granskade de problem, som sammanhänger med butikernas öppethållande, och därvid kom till uppfattningen att gällande lag tillgodosåg de behov som kunde föreligga. I fråga om behovet av utsträckt öppethållning under kvällstimarna sammanfattades de sakkunnigas mening sålunda:

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle i många fall fördelar för allmänheten uppstå, därest affärerna åtminstone en gång i veckan hölles öppna till klockan 19 eller klockan 20 och stängdes motsvarande tid tidigare någon annan dag. Då det icke syntes lämpligt att lösa denna fråga centralt, rekommendera de sakkunniga, att lokala förhandlingar mellan representanter för allmänheten, köpmännen och de affärsanställda med det snaraste igångsättas på samtliga platser, där intresse förefinnes för den nämnda ordningens genomförande.

Vid riksdagens behandling av butikstängningsfrågan 1948 gjordes inga erinringar beträffande denna hänvisning till möjligheterna att lokalt lösa öppethållningsfrågan på ett tillfredsställande sätt. I proposition nr 248/1948 anslöt sig departementschefen till de sakkunnigas uppfattning endast med den reservationen, att kommunala inskränkningar icke fick betyda åläggande för butiks innehavare att samtliga dagar i veckan stänga tidigare än klockan 19. Andra lagutskottet anslöt sig i utlåtande nr 47/1948 till departementschefens förslag och anförde beträffande butikstängningslagen som sådan, att även om den väsentligt förlorat i betydelse sedan en arbetstidslag för detaljhandeln tillkommit, den dock fortfarande utgjorde

ett visst skydd mot en för de anställda ogynnsam förläggning av arbetstiden.

Enligt vår mening har, som reservanterna i varudistributionsutredningen också hävdad, intet inträffat under den relativt korta tid, som förflutit sedan 1948, som motiverar en annan inställning från riksdagens sida, än den som då intogs. Handeln har snarast utvecklats på ett sätt som underlättat inköpsmöjligheterna för allmänheten. Självbetjäningssystemets snabba framväxt — från 22 butiker 1948 till cirka 2 500 i dag — har öppnat möjligheter för kunderna att med kortare väntetid än förr göra sina inköp efter arbetstidens slut, och den tilltagande branschblandningen har gjort det möjligt för dem att på samma inköpsställe förse sig med varor, som tidigare måste skaffas i olika butiker. På icke obetydliga områden av arbetsmarknaden har under de senaste åren systemet med fria lördagar praktiserats, vilket på sitt sätt också underlättat inköpsmöjligheterna för vissa konsumentgrupper.

I diskussionen om kvällsöppet har med all rätt särskilt de förvärvsarbetande gifta kvinnornas inköpsmöjligheter kommit i förgrunden. Antalet förvärvsarbetande gifta kvinnor uppgick enligt 1950 års folkräkning till cirka 80 000 inom industrien och till omkring 40 000 inom detaljhandeln. En annan stor grupp gifta kvinnor har sin sysselsättning inom allmän förvärvstjänst och fria yrken. Ofta torde emellertid denna grupp ha kortare arbetstid än de inom industri och handel sysselsatta och därmed även större möjligheter till butiksbesök under nu tillämplig öppethållningstid.

Svenska handelsarbetareförbundet, som bestämt avstyrkt ändring i nu gällande lag beträffande öppethållningstiden, har gjort detta bl. a. med hänvisning till att en stor del av de handelsanställda är gifta kvinnor. Av förbundets över 85 000 medlemmar är mer än hälften kvinnor, och butikspersonalen — som i detta sammanhang är den aktuella gruppen — består övervägande av kvinnor.

Om öppethållande medgives och förverkligas i den utsträckning, som föreslagits i propositionen, kommer detta utan tvivel att vålla stora olägenheter för gruppen gifta kvinnor inom handeln.

Socialdemokratiska kvinnoförbundet har i sitt remissyttrande tydligen tagit hänsyn bl. a. till detta förhållande och anför:

”När det gäller butikernas öppethållande vill förbundet bestämt understryka betydelsen för stora konsumentgrupper av att butikerna i någon utsträckning hålls öppna efter den nu som allmän stängningstid betraktade. Detta gäller främst de förvärvsarbetande husmödrarna men även — särskilt när det gäller inköp av s. k. varaktiga konsumtionsvaror — familjer med hemarbetande husmor. Redan nuvarande lag ger emellertid om den utnyttjas relativt goda möjligheter härtill. I avvaktan på i vilken utsträckning denna möjlighet till öppethållande utnyttjas av handeln, vill

förbundet för närvarande icke tillstyrka en ytterligare uppmjukning av butikstängningslagen.”

Även Folkpartiets kvinnoförbund har, som framgår av propositionens referat av remissyttrandena, anfört liknande synpunkter.

Det förtjänar också framhållas att Landsorganisationen, som anslutit sig till utredningens förslag i denna fråga, i sitt remissyttrande framhållit följande:

”LO vill dock uttala förhoppningen att de parter, som här närmast är berörda, nämligen de handelsanställda och detaljhandlarna, kan gemensamt finna lämpliga former för öppethållandet som så långt möjligt tillgodoser de rimliga krav som konsumenterna och speciellt de förvärvsarbeteande kvinnorna kan anses ha på service inom distributionen.”

Från Svenska handelsarbetareförbundets sida har i olika sammanhang och senast vid en konferens i år med företrädare för kvinnoorganisationerna uttalats en sådan beredvillighet från de anställdas sida att, trots olägenheter för kåren, medverka till viss utökad öppethållning på sådana platser, där behov föreligger, under förutsättning att arbetstiden under lördagen kan inskränkas. Sedan några månader tillbaka praktiseras öppethållning till kl. 20 försöksvis i Stockholm.

Vi finner inte anledning i övrigt ingå på de motiv, som åberopas för ökat öppethållande. Då det emellertid antages att ett sådant skulle vara av betydelse för handelns rationalisering vill vi åberopa vad reservanterna inom varudistributionsutredningen anfört i detta avseende:

”Bl. a. antages att ökat öppethållande bidrar till en omsättningsökning genom att konsumenterna får flera tillfällen att förbruka sina pengar på inköp i detaljhandeln, vilken därigenom skulle få ett förbättrat läge i konkurrensen med andra konsumtionsalternativ. Vi vill för vår del starkt ifrågasätta riktigheten i ett sådant antagande, som måste utgå från föreställningen, att konsumenterna inte nu har möjlighet att tillfredsställa sitt varubehov i tillräcklig utsträckning. Vi vill dessutom direkt bestrida riktigheten i majoritetens antagande, att mindre konkurrenskraftiga företag skulle kunna slås ut ur marknaden genom att affärstiderna ändras. Det är mer sannolikt, att små företag, som drives utan anställd personal, skulle få förbättrad konkurrenskraft. Företag, som drives med anställd personal, för vilken arbetstidslagens bestämmelser måste iakttagas, och som dessutom får kompensera de anställda för obekvämt förlagd arbetstid, skulle komma i ett sämre läge än sådana, som icke beröres av arbetstidslagen eller belastas med större lönekostnader. Utifrån de synpunkter varudistributionsutredningen i övrigt anlagt på rationaliseringsspörsmålet ter sig därför förslaget om utsträckt öppethållning vara mindre välbetänkt.”

I fråga om kommunernas rätt till inflytande över butikernas öppethållning anförde reservanterna synpunkter, som vi för vår del finner beaktansvärda:

"Enligt vår mening torde butikstängningslagens nuvarande bestämmelser, som ger goda möjligheter till anpassning till lokala förhållanden, mycket väl fylla de anspråk, som rimligtvis kan ställas därest berättigad hänsyn också skall tagas till näringsutövare och anställda inom handeln. Att påtvinga kommunerna skyldighet att medge kvällsöppet för de affärsmän, som så önskar, till klockan 21, svarar inte på något som helst sätt emot det behov, som i allmänhet föreligger, och får också anses utgöra ett onödigt intrång i den kommunala självbestämmanderätten."

Det torde inte råda tvivel om att de handelsanställda, som i dag utgör en betydande del av den yrkesverksamma befolkningen, skulle komma att uppfatta en lagändring av den innebörd, som föreslås i propositionen, som ett opåkallat försök att återinföra den sena butiksoppethållning, som kännetecknade sekelskiftets samhälle och som endast kunnat undanröjas genom facklig verksamhet och social skyddslagstiftning.

Med hänvisning till det ovan anförda får vi föreslå,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts hemställan i proposition nr 162 vad avser ändring i butikstängningslagens 4 och 6 §§.

Stockholm den 20 april 1956

<i>Eric Holmqvist</i>	<i>Georg Pettersson</i>	<i>Rud. Anderberg</i>
<i>Gunnar Berg</i>	<i>Knut Hesselbom</i>	<i>Sv. Kristiansson</i>
<i>Rune Johansson</i>	<i>Anna Sjöström- Bengtsson</i>	<i>E. Hj. Nyström</i>
<i>Hjalmar Nilsson</i>	<i>Erik Olsson</i>	<i>Annie Wallentheim</i>